

ISSN 2683-4901 (Online)

НОВОРЕЧЈЕ
Неолошки часопис

Година IV Број 7

„Алма“
Београд, 2022

Новоречје
Неолошки часопис

Година IV, број 7

Издавач:

„Алма“

Уредништво:

Дејан Ајдацић (Гдањски универзитет, Гдањск), главни уредник
Ђорђе Оташевић (Институт за српски језик САНУ, Београд)
Слободан Новокмет (Институт за српски језик САНУ, Београд)
Јована Јовановић (Институт за српски језик САНУ, Београд)
Ивана Лазић Коњик (Институт за српски језик САНУ, Београд)
Диана Благоева (Институт за бугарски језик БАН, Софија)
Andreja Žele (Филозофски факултет, САЗУ, Љубљана)
Милан Ајцановић (Филозофски факултет, Нови Сад)

Електронске адресе:

www.alma.rs/novorecje

<http://rastko.rs/filologija/novorecje>

Контакт уредништва:

novorecje@gmail.com

Аутор знака часописа – „Словосова Слова“:

Наташа Матовић

САДРЖАЈ

УВОДНА РЕЧ

<i>Уводна реч</i>	9–9
-------------------------	-----

ЧЛАНЦИ

Milica Mihaljević: <i>Riječ godine – mogući pristupi – primjer hrvatskoga ...</i>	13–27
Рајна Драгићевић: <i>О избору најлепше речи српског језика међу ученицима</i>	28–39
Simona Klemenčič: <i>Slovenska akcija „Beseda leta“</i>	40–43
Слободан Новокмет: <i>Да ли речи године морају да буду речи?</i>	44–53
Дејан Ајдачић: <i>Пољски конкурси за реч године и реч године младих</i> ..	54–67
Ивана Лазич Коњик: <i>Модерне појаве у неолошким проучавањима – иницијатива за покретање избора за реч године у српском језику у оквиру часописа „Новоречје“</i>	68–84
Elma Durmišević: <i>(Van)lingvistički kriteriji pri izboru osobnih imena</i>	85–98
Вања Миљковић: <i>Интернет платформа Вукајлија и лексикографија савременог српског сленга</i>	99–116

ГРАЂА

В. Ђорђевић, М. Николић, Ђ. Оташевић: <i>Грађа за речник нових речи (7)</i>	119–132
Ђорђе Оташевић: <i>Речник деантропонимних неологизама (4)</i>	133–137

УДК 811.163.41'373.43.45:050NOVOREЃJE"20"
811.163.41'373:801.61:[050NOVOREЃJE" "550*1""20"
811.163.41'374:[004.738.5:007]:801.61"550*1""20"

Ивана Лазих Коњик *

Институт за српски језик САНУ, Београд

МОДЕРНЕ ПОЈАВЕ У НЕОЛОШКИМ ПРОУЧАВАЊИМА – ИНИЦИЈАТИВА ЗА ПОКРЕТАЊЕ ИЗБОРА ЗА РЕЧ ГОДИНЕ У СРПСКОМ ЈЕЗИКУ У ОКВИРУ ЧАСОПИСА *НОВОРЕЧЈЕ*

У раду се разматрају могућности планирања будућих активности часописа *Новоречје* у контексту актуелних тенденција у области неолошких лексиколошких проучавања као и у области савремене онлајн лексикографије, која поред теоријских и практичних резултата корпусно засноване израде речника и њиховог објављивања у дигиталном онлајн формату, обухвата и новије трендове објављивања научно-популарних текстова на блогу и изборе за реч године, с циљем промоције и популаризације језика и језичке науке како би се језик и његово проучавање приближили њиховим корисницима. Истакнуте су карактеристике и значај манифестације *избор за реч године* која се одржава у бројним језицима и земљама дужи низ година и образложена потреба да се слична манифестација покрене у српском језику у оквиру активности часописа *Новоречје*. На тај начин би се, поред осталог, прикупљали релевантни подаци значајни за праћење и анализирање актуелног стања савременог српског живог језика и подстакла бројна друга истраживања у вези са лексичким системом српског језика и описивањем његовог развоја.

Кључне речи: избори за реч године, неологија, лексикографија, Новоречје, - српски језик.

* ivanakonjik@gmail.com, ORCID 0000-0003-0840-0140.

Увод – о Новоречју⁶

1. *Новоречје: Неолошки часопис* (у тексту *Новоречје*) специјализовани је научни часопис у којем се објављују радови из области неолошких и сродних лингвистичких истраживања јужнословенских и словенских језика, социолингвистичких, психолингвистичких, етнолингвистичких, културолошких и других. Покренут је 2019. год. као електронски научно-популарни часопис (на адресама сајтова Пројекат Растко: <https://www.rastko.rs/rastko/delo/16473> и издавачке куће Алма: <http://www.alma.co.rs/Novorecje/pdf.html>), са идејом објављивања нових и већ објављених текстова из области неолошких истраживања и са полугодишњом динамиком излагања. Од петог броја прераста у научни часопис који по формалним и по садржинским мерилима има академски ниво националног научног часописа. Тематски оквири усмерени су на лингвистичка проучавања појаве и употребе нових речи уз различите приступе, окренуте структури и творби речи, значењу, контактолошким аспектима, везама са друштвеним и културним окружењем и њиховим различитим дискурсима и профилима.

Новоречје у савременом окружењу

2. До сада је објављено пет бројева *Новоречја*, од којих је пети број изашао као научни часопис у коме су објављени оригинални и прегледни научни радови у рубрици „Чланци“, затим научна критика у рубрици „Прикази и осврти“, грађа за неолошке речнике у рубрици „Грађа“ и библиографија радова о неологизмима на словенским језицима и енглеском везана за актуелну пандемију у рубрици „Библиографије“.⁷

Рецепција *Новоречја*

3. У кратком периоду излагања часопис је добио позитивне оцене како од стране домаћих лингвиста тако и од страних. Т. Прћић (2021: 646) је истакао значај *Новоречја* за неолошка истраживања. У раду Лазић-Ко-

⁶ Иницијатор и покретач неолошког часописа *Новоречје* и његов главни уредник од првог броја је Дејан Ајдачић, којем се овом приликом срдечно захваљујем на свим информацијама које ми је пружио о историјату часописа, профили, тематским оквирима и др.

⁷ До петог броја уредништво часописа су чинили Дејан Ајдачић, главни уредник, Ђорђе Оташевић, Слободан Новокмет, Јована Јовановић. Поред рубрика „Чланци“, „Грађа“, „Библиографије“, „Прикази“, постојала је и рубрика „Поново објављујемо“ – са раније објављеним текстовима уз дозволу аутора. Од петог броја уредништво је проширено и чине га: Дејан Ајдачић, главни уредник, Ђорђе Оташевић, Слободан Новокмет, Јована Јовановић, Ивана Лазић-Коњик, Андреја Желе и Милан Ајдановић.

њик, Новокмет (2022: 11–12) позитивно је оцењен његов значај са нормативног аспекта као часописа у којем се решавају актуелна нормативна питања везана за савремене појаве учесталог позајмљивања, адаптације нове лексике енглеског порекла у српски лексички систем, утицаја друштвених чинилаца на језик итд. Прва два броја часописа афирмативно су оцењена у раду пољског лингвисте П. Мирохе (2020), што показује да часопис стиче академску рецепцију и у иностранству.

Дигитални формат часописа

4.1. Часопис је регистрован као електронски полугодишњак. Објављени бројеви доступни су у отвореном режиму на адреси www.altma.co.rs/Novorecje, а садржај досадашњих бројева налази се и на интернет страници <http://rastko.rs/filologija/novorecje>. Неологија као дисциплина у процесу је сталног развоја што ствара услове и потребе да се издаје часопис посвећен изучавању нових појава у језичком и лексичком систему. *Новоречје* по свему изражава најсавременије научне и истраживачке лингвистичке токове и пружа свим заинтересованим истраживачима у области лексиколошких неолошких теоријских и практичних истраживања прилику да научну јавност упознају са резултатима свога рада.

4.2. Посебан значај у савременим неолошким истраживањима има неографија, израда неолошких речника, која је у знатно промењеним културно-језичким и друштвено-технолошким околностима добила нове одлике. Компјутеризација и дигитализација свих области друштвеног живота највише је, у области језичких проучавања, утицала на лексикографију, повезујући је са информационим технологијама и новом врстом дигитално обликованог простора интернета. Периодика излажења *Новоречја* и његова тематска и жанровска профилисаност, у недостатку лексикографских сајтова, представљају добру основу за ажурно објављивање прикупљене нове лексичке грађе у виду значајних језичких ресурса који ће у даљем процесу лексикографске обраде бити на одговарајући начин стручно праћени, процењени и описани. Значај *Новоречја* у том погледу, као надомештаја за недостајуће актуелне и ажурне онлајн неолошке речнике, већ је сада видљив, па он уједно представља важан ресурс за документовање језичких промена и за изучавање и праћење савременог стања српског језика.

Преглед најзначајнијих лексикографских веб-сајтова

5.1. Деведесетих година прошлог века отпочиње нова ера у изради и објављивању речника која носи обележја актуелног технолошког развоја епохе и новог медија. Промене су најпре уочљиве у енглеском језику, у

којем велике лексикографске куће (енглеске и америчке) као што су Оксфорд, Кембриџ, Макмилан, Колинс, Мериам-Вебстер и др., креирају електронске речнике на цд-у, а касније, у складу са технолошким иновацијама и као онлајн публикације које су дизајниране тако да у потпуности искористе предности овог моћног и приступачног медија.

5.2. Временом се усталила пракса да се на веб-сајтовима поменутих лексикографских кућа, поред класичних лексикографских остварења – једнојезичних дескриптивних речника, објављују и други језички садржаји и занимљиви текстови у којима се на популаран начин објашњавају различите лексичке појаве.⁸ Тако се, данас, на њиховим сајтовима, могу наћи и други типови мањих специјалних речника (жаргона, емотикона, скраћеница итд.), објављују се садржаји везани за учење језика, језичке игре и квизови, граматички приручници и други мултимедијални садржаји, а готово све издавачке куће на својим сајтовима имају и посебне странице, тзв. блог, на којем се објављују тематски разноврсни текстови научно-популарног карактера посвећени, највећим делом, лексиколошким анализама које потписују еминентни стручњаци у области дескриптивне лексикографије. На њима се, поред осталог, редовно објављују подаци о новим речима и значењима који су се појавили у језику и тематским пољима из којих нове речи долазе. Усталила се пракса да се свакоднево бира и објављује по једна реч која се подробно објашњава; то је тзв. реч дана. Једанпут годишње се бира реч која је, према мишљењу уредништва, најистакнутија у тој години и на својеврстан начин је осликава; то је тзв. реч године.

Значај наведених садржаја за осликавање актуелног стања живог говорног језика и културно-друштвених и свакодневних прилика које су најтешње повезане са језиком показале се у даљем излагању навођењем података о приливу нових речи и значења који се редовно објављују на поменутих веб-сајтовима као и анализом података о изборима за реч године у различитим језицима.

⁸ Пракса да постоје лексикографске издавачке куће које имају своје веб-сајтове није карактеристична за руско друштво и језик будући да су у руском језику, као и у већини других словенских језика, речници углавном израђивани у државним научним установама и институтима као дугорочни пројекти, а не у окриљу приватних издавачких кућа. Стога су руски онлајн речници по правилу доступни на веб сајтовима ових установа као дигитализоване и претраживе верзије папирних издања (в. сајт Института руског језика В. Виноградов РАН <https://www.ruslang.ru/>), а постоје такође специјализоване веб-странице на којима се може приступити овим речницима (нпр. slovari.ru; gramota.ru; academic.ru).

Прилив нових речи

6.1. Подаци о регистровању нових речи и значења у енглеском језику у виду одговарајућих спискова који се додају постојећим речницима редовно се објављују на сајтовима енглеских и америчких лексикографских кућа, а њихова периодичност се из године у годину повећава. На пример, на сајту Оксфордског школског речника⁹ се спискови нових речи и значења и кратка анализа тематских поља из којих долазе објављују од 2015. године. Најпре су се објављивали једном годишње (за 2015. и 2016. год.), а од 2017. године то се чини два пута годишње. Најновији подаци објављени на овом сајту у септембру ове године показују да је у августу 2022. год. додата 91 нова реч, односно колокација или значење, а главне тематске области из којих су нове речи биле су бизнис и технологија.

6.2. На сајту Оксфордског речника¹⁰ динамика ажурирања нових речи је тромесечна, квартална. Ревидирају се верзије постојећих уноса тако што се додаје нови материјал, нове речи и значења. У септембру 2022. је према подацима објављеним на овом сајту додато преко 650 нових речи, значења и пододредница. Нове речи се уносе на основу опсежног праћења како аутоматизованог помоћу нарочитих лексикографских програма који прегледају огромне базе података, корпусе, друштвене медије и сл. тако и путем краудсорсинга тј. доприноса које шаљу корисници речника.

6.3. Кембриџов речник¹¹ је усталио сличну праксу да прикупљене нове речи у виду предлога за њихов унос у речник објављује на блогу под насловом „Нове речи”, на којем се корисницима даје могућност да гласају да ли дату реч треба укључити у речник као устаљену у језичкој употреби или не, или треба сачекати и видети да ли ће се дата реч почети чешће користити.

6.4. Сличну праксу имају и други енглески речници, Макмиланов¹² и Dictionary.com¹³ који воде рачуна о томе да се правовремено ажурирају и буду у току са променама које се дешавају у језику и, по правилу, у те сврхе, укључују и кориснике речника који томе доприносе, а који су сами генератори датих промена.¹⁴

⁹ <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/>

¹⁰ <https://www.oed.com/>

¹¹ <https://dictionaryblog.cambridge.org/>

¹² <https://www.macmillandictionary.com/>

¹³ <https://www.dictionary.com/>

¹⁴ На сајту Мериам-Вебстер речника (<https://www.merriam-webster.com/>) нису наведени подаци о приливу нових речи и динамици њиховог уношења у речник.

Наведени подаци о појави нових речи у енглеском језику које су стекле „право” да буду обрађене у дескриптивном речнику сведоче о актуелној динамици промена и убрзаном језичком развоју који је одраз наглих промена и стања у савременом друштву и има глобални карактер.

Избори за реч године

7.1. „Избор за реч године” је манифестација које се организује у разним земљама са циљем проглашавања најзначајније и најпопуларније речи или израза у јавном дискурсу за ту годину. Поред једне „речи године”, често се бира шири списак речи, постојећих и нових, које су на одређени начин обележиле дату годину. Реч године најчешће бирају стручњаци на основу интерно установљених параметара, а поред лингвиста често су укључени и други профили, књижевници, новинари, педагози, социолози, психолози и др. (нпр. у руском језику). Велике англо-америчке лексикографске куће реч године бирају на основу мишљења својих уредничких тимова и статистичких података о претрагама речи које током године прикупљају, о укупном броју претрага за целу годину и о нагом порасту броја претрага у одређеном периоду, што су релевантни показатељи да се нека реч издвојила, да је за њом повећано интересовање корисника и да се самим тим чешће употребљава у јавном и свакодневном језику, а анализе такође показују да је она, по правилу, у вези са одређеном актуелном друштвеном појавом.

У даљем прегледу представићемо изборе за реч године у појединим језицима, као и саме речи године, који одражавају конкретне критеријуме на основу којих се речи године бирају, што ћемо у тексту истицати подељаним фонтом. Они су такође својеврсне скице друштвених и културних збивања у протеклом периоду, слика развоја савременог живог језика, а на ширем, историјском плану у великој мери идентификују главне друштвене, културне и научне токове.

7.2.1. Оксфордски издавачки центар, који објављује Оксфордски речник, од 2004. год. редовно бира реч године. Према речима уредника **није обавезно да то буде нова реч** која се у језику појавила у протеклих дванаест месеци, али **мора бити истакнута реч** током тог времена на начин да одражава „етос, расположење или преокупације те одређене године” (<https://languages.oup.com/word-of-the-year-faqs/>). За 2021. год. изабрана је реч *vax* (вакцина), због **изразитог пораста употребе те речи у току те године**, као и због бројних деривата које је реч *vax* мотивисала, а који се користе у различитим неформалним употребама. За 2020. год. није изабрана реч године што је оправдано чињеницом да се она не може свести само на једну реч будући да су се у тој години дешавале бројне и брзе промене ко-

је су се односиле на кризу изазвану болешћу ковид-19, политичку и економску нестабилност, друштвени активизам, проблеме везане за животну средину и потребу да се брзо усвоје знања везана за нове технологије како би се омогућио несметан рад и живот на даљину у измењеним друштвеним околностима. У 2019. год. за реч године је изабран термилошки израз *climate emergency* (климатска криза „ситуација у којој је потребна хитна акција како би се смањиле или зауставиле климатске промене и избегла потенцијално неповратна штета по животну средину која је последица тога“). Разлози за избор овог новоскованог термина били су с једне стране **нагло повећање његове употребе** у 2019. год., а са друге **неочекиваност и новина овог споја** који је првенствено требало да има прагматички стилски ефекат. У 2018. год. реч године је била придев *toxic* (токсичан, отрован) која је према подацима оксфордског речника **упадљиво повећала број прегледа** и била коришћена у бројним колокацијама. У 2017. год је то била реч *youthquake* „значајна културна, политичка или друштвена промена која произилази из деловања или утицаја младих људи“; у 2016. придев *post-truth* „који се односи на или описује околности у којима објективне чињенице мање утичу на обликовање јавног мњења од позивања на емоције и лично уверење“; у 2015. је за реч године изабран емотикон „лице са сузама радосницама“ итд.¹⁵

7.2.2. Кембрицов речник од 2015. године сваке године проглашава реч године. То **не мора бити нова реч**, већ **реч која се** по неком критеријуму према процени уредничког тима овог речника **издвојила у тој години**. У 2021. години је то била реч *perseverance* (истрајност, упорност), а разлози које наводе уредници су да је та реч имала **велики број претрага у Кембрицовом речнику** током 2021. године, које су резултат актуелних друштвених дешавања, нарочито после Насине мисије и последњег слетања Насиног теренског возила са именом *Perseverance* на Марс, при чему је број претрага и у даљем периоду у току године такође растао. Они су се руководили и **семантичким разлозима** односно значењем ове речи која показује неустрашиву вољу људи широм света да никада не одустану, упркос многим изазовима у 2021. години, као и **везом са актуелном стварношћу** и изазовима и поремећајима у нашим животима од болести ковид-19, климатским катастрофама, политичком нестабилношћу и сукобима. У 2020. години реч године је била реч *quarantine* (карантин) која је изабрана на основу критеријума **укупног броја прегледа и пораста претраге** у 2020, а уочена је и **нова семантичка нијанса** синонимна са лексемом *lockdown* која је додата у речник. Мерила за избор речи године су током година делимично варијирала, па је тако 2019. год. за реч године била

¹⁵ <https://languages.oup.com/word-of-the-year/>

изабрана реч *upcycling* („активност прављења новог намештаја, предмета итд. од старих или коришћених ствари или отпадног материјала”), која је као реч дана имала **највећи одјек међу пратиоцима на Инстаграм налогу** овог речника, будући да је добила више лајкова од свих других речи дана, па је самим тим и број преглед на онлајн речнику порастао. У 2018. год. реч године је изабрана **на основу гласова корисника на страници речника на друштвеним мрежама**, тако што су најпе уредници направили ужи избор од четири речи за које су сматрали да су најрелевантније за 2018. годину, а које су у тој години додате у речник, а затим су корисници гласали. Изабрана је реч сливеница *nomophobia* („страх или забринутост због идеје да останете без свог мобилног телефона или да не можете да га користите”). У 2017. год. је то била реч *populism* (популизам), у 2016. придев *paranoid* (параноичан), а у 2015, када је и отпочела пракса избора за реч године од стране Кембрицовог речника, то је била реч *austerity* (штедња).¹⁶

7.2.3. На сајту Dictionary.com реч године се бира од 2010. год. За 2021. год. је изабрана реч *allyship* „статус или улога особе која се залаже и активно ради на укључивању маргинализоване или политизоване групе у све области друштва, не као припадник те групе, већ у знак солидарности са њеном борбом и тачком гледишта и под њеним руководством”. Уредници истичу да је то први пут да је за реч године изабрана нова реч која је унета те године у речник. Они, такође, наводе и друге речи које су ушле у ужи избор за реч године као што су *critical race theory*, *burnout* и *vaccine* (критичка теорија расе, сагоревање и вакцина) које, свака на свој начин, сведоче о важним аспектима 2021. год. У 2020. год. за реч године проглашена је реч *pandemic* (пандемија) која је имала **огroman број претрага** и која је била свеprisутна и **најистакнутија реч у тој години** и утицала на то да се језик нагло преобликује захтевајући бројне друге нове речи и изразе како би се могло говорити о нашој новој стварности и која је, на крају, постала део свакодневног језика. У 2019. год. реч године је био придев *existential* (егзистенцијалан), у 2018. именица *misinformation* („лажне информације које се шире, без обзира на то да ли постоји намера да се обмане“); 2017. *complicit* („који је умешан у незаконите или сумњиве радње са неким“) итд.¹⁷

7.2.4. Уредници америчког речника Мериам-Вебстер избор за реч године такође заснивају на **статистичким подацима о претраживању корисника** у онлајн речнику који су, према њиховом мишљењу, индикатори

¹⁶ Списак свих изабраних речи за реч године Кембрицовог речника и образложења уредништва, в. на <https://dictionary.cambridge.org/editorial/woty>.

¹⁷ <https://www.dictionary.com/e/word-of-the-year/>

културних дешавања, јер су културна дешавања то што покреће претраге корисника. Избори се одржавају од 2008. године. У 2021. год. за реч године је према овом речнику проглашена реч *vaccine* (вакцина) чија је дефиниција ревидирана и проширена новим сазнањима, а претрага ове речи у речнику је значајна порасла у току 2021. (према подацима на сајту за 601% у односу на претходну годину). Њихова је пракса да поред победничке речи објаве још 10 речи које су се могле наћи на том месту (нпр. за 2021. год то су речи *insurrection* „чин или случај револта против грађанске власти или успостављене владе“, *perseverance* „континуирани напор да се нешто уради или постигне упркос потешкоћама, неуспеху или противљењу; радња или стање или случај истрајности; непоколебљивост“, *woke* „свесни и активно пажљиви према важним чињеницама и питањима (нарочито питањима расне и социјалне правде).“ итд.). Подаци показују да су многи кандидати истоветни кандидатима или изабраним речима других енглеских лексикографских кућа. У 2020. год. реч године је била реч *pandemic* (пандемија), у 2019. заменица *they* (они), која је показала да речи године и речници нису само извори о значењима културних и друштвених догађаја него примарни извори информација о самом језику и променама које се у њему дешавају, у значењу и употреби речи. Заменица *they* је почела да се употребљава за означавање једне особе чији је родни идентитет или непознат или неодређен или небинаран. У 2018. именица *justice*, у 2017. *feminism* итд.

7.2.5. Осим у енглеском и у другим језицима (земљама) се такође спроводе избори за реч године. Ова пракса је, заправо, започела у Немачкој, у којој је још 1971. године први пут изабрана реч године на иницијативу Друштва за немачки језик, да би се од 1977. год. она одржавала редовно сваке године. Идеју су потом преузели Американци 1991. године, од када Америчко дијалектолошко друштво (*American Dialect Society*) сваке године одређује реч године у америчком енглеском. Од 1999. год на иницијативу Универзитета у Грацу бира се реч године у Аустрији, од 2003. године акција се одржава и у Швајцарској, од 2002. године у Лихтенштајну, као и у Британији, Италији, Данској, Норвешкој, Португалији, Шпанији, Јапану и др.¹⁸

7.2.6. У словенским земљама такође су се уобичајили избори за реч године. У руском језику се избори за реч године одржавају од 2007. годи-

¹⁸ Подаци су преузети са странице *Слово года* руске Википедије на којој су наведени релевантни и проверљиви извори цитирања https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%BE_%D0%B3%D0%BE%D0%B4%D0%B0#cite_note-4. Неке податке о историјату манифестације Избор за реч године в. у раду Dragičević 2021: 13–16.

не на иницијативу филолога и културолога Михаила Епштејна који је установио овај пројекат у виду Фејсбук групе *Слово года* у којој се дискутују и потом бирају најкарактеристичније речи године као вид језичке саморефлексије руског друштва.¹⁹ Реч године, према уверењу овог филолога, треба у највећој мери да **одражава специфичности дате године, њене карактеристике, главне трендове, шта је то што је у датом тренутку за нас битно и шта ће памтити наши потомци**. Тако је у 2021. год. реч године руског језика била *вакцинация*, у 2020. год. *обнуление* (нулирање), у 2019. год. *протест*, у 2018. *Новичок* итд.²⁰

7.2.7. Од 2018. год реч године проглашава и Државни институт за руски језик А. С. Пушкин. Према речима стручњака Института, кандидати за реч године се одређују употребом машинских метода и проценом експерата, а као извори служе текстови објављени у медијима на руском језику и на друштвеним мрежама. За реч године бира се реч за коју се утврди да је њена **употреба имала највећи пораст** у тој години у односу на ранији период. У 2021. год је то била реч *спутник* (назив руске вакцине против ковида-19), у 2020. проглашене су две речи *самоизоляция* и *обнуление*, у 2019. *пожар* и у 2018. *шпиль* (торањ).

7.2.8. У словеначком језику избор за реч године први пут је одржан 2016. године на иницијативу Института за словеначки језик Франа Рамовша Научно-истраживачког центра Словеначке академије наука и уметности.²¹ Реч године у Словенији бира се на основу неколико критеријума по угледу на енглеске изборе који су у односу на претходно описане конкретније формулисани: реч године треба да буде **својеврсна слика дешавања и промена у друштву у протеклој години** који су је обележили као значајни догађаји, појаве или прекретнице, то уједно треба да буде **нова или релативно нова реч у језику која се брзо раширила у употреби или ново значење неке постојеће речи чија се учесталост у употреби нагло повећала** а у вези је са конкретним догађајем који је облежио протеклу годину. Комисија састављена од стручњака лингвиста бира десет речи од предлога које су послали лаици, језички корисници, као представници јавног мњења, који уједно гласају за једну реч од десет издвојених. У 2021. год. реч године је била скраћеница РСТ „преболео, цепљен, тестиран”, у

¹⁹ О пројекту *Слово года* у руском језику детаљније в. у раду Chernikova 2017.

²⁰ <https://www.facebook.com/groups/slovogoda>

²¹ <https://www.zrc-sazu.si/sl/novice/katera-bo-beseda-leta-2021-0> и <https://beseda-leta.si/>

2020. реч *karantena* (карантин), 2019. *podnebje* (клима), 2018. *čebela* (рчела) итд.²²

Наведени примери избора за реч године у енглеском и руском језику и још неким словенским језицима осим што одражавају критеријуме према којима се бирају речи године, показатељи су модерних тенденција у регистровању и разматрању нових језичких појава и промена који се, осим у стручним и научним радовима у институционалним оквирима, све чешће одвијају у неформалној форми на сајтовима, блоговоима, форумима и у језичким групама на друштвеним мрежама. Развој информационих и језичких технологија и нови медиј интернета утицали су на преобликовање традиционалних приступа проучавању језика и омогућили да се они даље развијају.²³

Сврха избора за реч године није стриктно научна. Они нису установљени на објективним лингвистичким критеријумима, него на комбинацији објективних и субјективно заснованих језичких и културолошких критеријума, због чега већи број лексема задовољава општа мерила по којима се нека реч квалификује или проглашава за реч године. По својој суштини, међутим, они јесу значајни језички догађаји који кроз везу језика и културе откривају кључне језичке карактеристике оријентисане на савременост, широко захватајући друштвени и културни контекст.

²² О одржавању словеначког избора за реч године, досадашњим искуствима и резултатима говорила је Симона Клеменчић чије је излагање такође објављено у овом броју часописа, в. рад S. Klemenčič: *Slovenska akcija „Beseda leta“*. Избор речи године у полском језику представио је Дејан Ајдачић, в. рад Д. Ајдачић: *Пољски конкурси за реч године и реч године младих*.

²³ На нове модерне начине регистровања и решавања језичких и правописних промена са аспекта језичког нормирања и развоја језичке културе скренута је пажња у радовима Николић 2016 и Лазић-Коњик, Новокмет 2022: 18–20. Примери наведени у овом раду, заједно са примерима наведеним у раду И. Лазић-Коњик и С. Новокмета, показатељи су измењених друштвених околности у којима су медији преузели водећу улогу у социјализацији, информисању, па и едукацији, што се неизбежно одражава и на темељне принципе који одређују другачији положај научних истраживања у новом виртуелном простору у односу на онај физички, у коме сада на специфичан начин учествује и најшири круг публике, а у коме још увек нису успостављени стабилни стандарди, што доводи до поремећаја односа између академизма и образовног формализма с једне стране и аматеризма с друге стране. Језичке групе на друштвеним мрежама релевантан су показатељ да корисници језика нису равнодушни према језичким питањима.

Значај избора за реч године и иницијатива за покретање избора за реч године у српском језику у оквиру часописа Новоречје

8.1. Главни задатак избора за реч године је да идентификује најрелевантније, најзначајније и најпопуларније речи године која је протекла или, као у енглеском језику, речи које су најчешће тражене у речнику (на основу броја упита), што је уједно показатељ да је реч стекла већу учесталост у јавном и свакодневном језику. О изборима за реч године писала је Р. Драгићевић, као о пошаста која је захватила не само енглески језик него се проширила и на друге језике и друге земље. Њено је мишљење да су та такмичења углавном далеко од лингвистике будући да критеријуми за избор нису језички²⁴ и да поједини избори речи буде сумњу да иза свега стоје маркетиншки разлози чији је крајњи циљ зарада. Иако негативно оцењује саму манифестацију, коју првенствено доживљава као естрадну шараду, Р. Драгићевић ипак истиче њен значај за лингвистичка и лексиколошка проучавања: „Речи године као и бројни кандидати за ову титулу указују на тенденције у развоју лексичког система у свим језицима, па и у српском. Због тога има смисла пратити ова такмичења” (Драгићевић 2016а: 141). Таквом закључку у прилог иде чињеница да су се избори за реч године не само одржали дуги низ година у енглеском језику него су се проширили на већину других европских језика и земаља.

8.2. Нека истраживања су показала да резултати избора за реч године могу бити релевантан предмет научне анализе. И. Онхајзер је на примерима номинованих и изабраних речи године у руском анализирао творбене тенденције у овом језику (Ohnheiser 2013: 71–79). Њено истраживање је показало да речи године на директан и очигледан начин одражавају актуелне тенденције у творби и употреби речи у свакодневном језику које се у руском између 2007. и 2011. године најизразитије огледају у учесталом позајмљивању, пре свега из енглеског, а затим у уочљивој творбеној активности која обухвата различите регуларне типове творбе, као и различите начине композиције, сливања и скраћивања, засноване на калкирању и хибридизацији, који су раније чинили периферију творбеног система, а сада су се пренели у његов централни део. На прагматичком плану, приметна је тенденција брисања граница међу различитим стиловима заснована на њиховом свесном мешању које је често одраз индивидуалне креативности говорника и језичке игре.

²⁴ У другом свом раду Р. Драгићевић наводи да су критеријуми за изборе за реч године лексиколошки релевантни јер се приликом избора у обзир узимају неолошки карактер лексеме, њена фреквентност у протеклој години и степен узуалности (Драгићевић 2016б: 21).

8.3. Руски лингвиста и културолог М. Епштајн манифестацију „Реч године“ у руском језику описује као прилику да се у најкраћем сумирају вербални и концептуални резултати одлазеће године и да се за будуће нараштаје забележе њене најзначајније карактеристике (Епштајн 2016). За разлику од енглеског језика, у којем су избори за реч године уједно добар начин за рекламирање речника, у руском таква мотивација организовања оваквих избора у потпуности изостаје. Научни радови који за предмет интересовања имају изборе за реч године како у руском језику, тако и на упоредном плану анализе у различитим језицима, показују њихов значај модерног језичког феномена и релевантност резултата избора с аспекта лингвистичке анализе (в. Владимировна 2020). Без обзира што са лингвистичке тачке гледишта нису утврђени строги критеријуми који регулишу „исправност“ избора за реч године и што реч године може бити не само нова реч за нови појам, већ и околионализам, недовољно адаптирана позајмљеница или постојећа реч чије се појмовно значење преиспитује у складу са промењеном стварношћу, то не умањује њихов значај.²⁵ Тако је М. Владимировна, на основу когнитивно-комуникативне анализе победника и кандидата избора речи године 2017. и 2018. у неколико језика, утврдила да се метафора јавља као универзални интелектуални сценарио који лежи у основи процеса сазнања и категоризације знања у вези са аналогјом која је у природи људског мишљења и да богато стечено искуство служи за сагледавање новог и сложеног кроз већ познато и једноставније. На тај начин је реч године својеврсни индикатор који реконструише реалност и вредности које су значајне за национални идентитет, идентификујући на основу њих симболе који оличавају дух и специфичности протекле године и одражавају друштвено и културно искуство говорника датог језика.

8.4. У књизи Џона Ејта *Век нових речи (A Century of New Words, 2007)* са дијахроног аспекта су анализирани најзначајније речи сваке деценије у протеклом веку у енглеском језику у контексту друштвено-историјских и културних дешавања и показано је да речи године осим што осликавају опште друштвено-политичке и културне догађаје у датом историјском периоду, одражавају промене у начину живота и друштвених оријентација.

8.5. Са лингвистичког аспекта, уз све претходно истакнуто, речи године имају нарочит значај као показатељи најважнијих карактеристика савременог лексичког стања, што је иначе предмет праћења и проучавања у лингвистичким радовима. То је разлог више да се манифестација *избор за*

²⁵ Енглески избори за реч године показали су да реч године не мора бити реч у традиционалном смислу него исто тако може бити емотикон, вишечлана реч и сл. (в. пасусе 7.2.2 и 7.2.3).

реч године покрене и у српском језику. Стога је наш предлог да се српски избор за реч године покрене у оквиру активности часописа *Новоречје*, као посебна рубрика на сајту овог часописа, по узору на представљене словенске и европске примере добре праксе, и уз учешће не само стручњака за језичка питања, лексиколога и лексикографа и уредника овог часописа, него и широког круга језичких носилаца који би својим активним учешћем и предлозима за кандидате за реч године доприносили овом избору. На тај начин ће се уједно створити услови да се прикупи већи број података значајних за анализу актуелног и најновијег језичког стања на пољу лексике и за праћење језичког развоја у различитим сферама. Досадашња истраживања су показала да су лексичке иновације најизраженије у одређеним тематским областима, као што су политика, естрада, лепота, мода, нове технологије, спорт и др. Повећан је број нове лексике у савременом језику и изражени процеси језичког позајмљивања и глобализације лексичког система. На делу су промоција неологизама и жаргона, терминологије, повећана употреба изражајне, експресивне лексике у јавном језику на рачун неутралне, мешање и брисање граница међу различитим стиловима, а нарочито међу повишеним и сниженим стилем, доминација јавног језика, публицистичког стила и супстандарних урбаних идиома, и др. Будуће анализе и праћење језичког развоја, између осталог и на основу избора за реч године, показале промене које долазе.

Избори за реч године могу бити значајан покретач различитих лексиколошких и језичких истраживања. Они, међутим, нису од интереса само за стручњаке у области језика, већ могу бити важан извор проучавања и представницима других хуманистичких дисциплина.

8.6. На крају, не мање значајан аспект је промоција и популаризација језика и језичке науке како би се језик и његово проучавање приближили језичким говорницима. Један од циљева избора за реч године је потицање интересовања за језик код широког круга његових корисника што доприноси развијању свести о језику и његовом бољем познавању. Покретање српског избора за реч године представљаће добру спону између истраживања/истраживача и друштва, а исто тако повољну прилику да се научне теме представе на разумљив и популаран начин. Досадашњи одзиви у медијима у којима се преносе информације о изборима за речи године у представљеним језицима, не само у енглеском него и у другим језицима, потврђују такав закључак (в. Muhvić-Dimanovski, Skelin-Horvat 2008). На тај начин би се српска језичка наука и на овом пољу укључила у иновативне и модерне европске истраживачке токове.

Закључни резиме

9. У раду је представљена делатност неолошког часописа *Новоречје* покренутог 2019. год. на ширем плану неолошких лексиколошких проучавања у области савремене онлајн лексикографије с циљем иницирања будућих активности овог часописа и његовог укључивања у најмодерније лингвистичке неолошке токове. Показано је да модерне тенденције у области неолошких лексиколошких проучавања, као и у области савремене онлајн лексикографије, поред теоријских и практичних резултата корпусно засноване израде речника и њиховог објављивања у онлајн формату, обухватају и најновије трендове објављивања научно-популарних текстова на блогу и изборе за реч године, с циљем промоције и популаризације језика и језичке науке како би се језик и његово проучавање приближили њиховим корисницима. Истакнут је и образложен значај манифестације *избор за реч године*, која се одржава у бројним језицима и земљама дужи низ година како са друштвено-историјског и културног аспекта, тако и са лингвистичког и социолингвистичког аспекта. Изложен је предлог чији је циљ да се покрене слична манифестација у српском језику у оквиру активности часописа *Новоречје*, као посебна рубрика на сајту овог часописа, по узору на постојеће европске и америчке изборе. На тај начин ће се не само популаризовати лексичка проучавања, а језик приближити својим говорницима, него ће се прикупити релевантни лексички подаци значајни за анализирање и праћење актуелног стања савременог српског живог језика, а српски избор за реч године ће подстаћи и бројна друга истраживања у вези са лексичким системом српског језика и праћењем његовог развоја.

ЛИТЕРАТУРА

- ВЛАДИМИРОВНА, Ларионова Марина 2020, Слово года как современный языковой феномен: сравнительный анализ лингвистического своеобразия (на материале русского, испанского и английского языков), *Филологические науки. Вопросы теории и практики*, Том 13, Выпуск 6, 278–284. <<https://www.gramota.net/materials/2/2020/6/52.html>>
- ДРАГИЋЕВИЋ, Рајна 2016а, О речима године и лексичком планирању српског језика, у: С. Танасић (гл. ур.) *Српски језик и актуелна питања језичког планирања*, Зборник Института за српски језик САНУ III, Београд: ИСЈ, 137–145.
- ДРАГИЋЕВИЋ, Рајна 2016б, О изборима за реч године и њиховој оправданости, *Преводилац XXXV/1-2*, 21–31.

- ЛАЗИЋ КОЊИК, Ивана, Слободан НОВОКМЕТ 2022, Српска нормативистика у 21. веку с посебним освртом на резултате српске лексикографије, *Зборник Матице српске за филологију и лингвистику* 65, 7–24.
- НИКОЛИЋ, Марина 2016, Језичко планирање и интернет, у: С. Танасић (гл. ур.) *Српски језик и актуелна питања језичког планирања*, Зборник Института за српски језик САНУ III, Београд: ИСЈ, 176–186.
- ПРЋИЋ, Твртко 2021, Значај научног бављења неологизмима у српском језику: лексиколошки и лексикографски аспекти, у: С. Ристић, И. Лазић Коњик, Н. Ивановић (ур.) *Лексикографија и лексикологија у светлу актуелних проблема*, Београд: Институт за српски језик САНУ, 643–668.
- ЭПШТЕЙН, Михаил 2016, Куда движется язык? Слова и лейтмотивы 2016 г. <<https://mikhail-epstein.livejournal.com/202586.html>> 27.10.2022.
- АУТО, John 2007, *A Century of New Words*. Oxford: Oxford University Press.
- CHERNIKOVA, Elena 2017, Action "Slovo Goda" in Russia: 2007 - 2017 <http://lit.lib.ru/c/chernikowa_e_w/text_0560.shtml?fbclid=IwAR2l3eIHF2isshsS6ohvnGBxPZvXqMv96IDOr1R_6uclMfbVECITzXp_ULM> 27.10.2022.
- DRAGIĆEVIĆ, Rajna 2021. Globalizacija i leksika srpskog i drugih slovenskih jezika u XXI veku, u: Rajna Dragićević, Dalibor Sokolović, Mina Đurić, Dejan Ajdačić, *Slovenska susretanja: jug i zapad*, red. Jerzy Molas, Varšava: Instytut Slawistyki Zachodniej i Południowej, Wydział Polonistyki UW: 11–45.
- HNHEISER, Ingeborg 2013. „Стирание стилевых границ в словообразовании и словоупотреблении“, *Word-Formation and the New Functional Styles of Slavic Languages, Papers in Thematic Session XVI International Congress of Slavists, Belarus, Minsk, 20–27. 08. 2013*, ed. Elena Koriakowcewa, Sidlce: Wydawnictwo Uniwersytetu Przyrodniczo-Humanistycznego w Siedlcach, 6 –82. <http://iml.basnet.by/files/files/KSS/S%C5%81OWOTW%C3%93RST-WO%20A%20NOWE%20STYLE%20FUNKCJONAL-NE%20J%20C4%98ZYK%C3%93W%20S%C5%81OWIA%C5%83SKICH_Siedlce_2013.pdf> 27.10.2022.
- МИРОСНА, Piotr 2020, Działalność czasopisma „Novorečje” na tle serbskich i polskich badań nad neologizmami, *Poznańskie studia slawistyczne* 19, 429–443. Објављено у преводу на српски: Пјотр Мироха: Делатност часописа „Новоречје“ у оквиру српских и пољских истраживања неологизама (превод текста из часописа „Poznańskie Studia Slawistyczne 19, 2020), *Новоречје* 4, 2012, 186–197.
- МУХВИЋ-DIMANOVSKI, Vesna, Anita SKELIN-HORVAT 2008, Contests and nominations for new words – why are they interesting and what do they show. *Suvremena lingvistika*, 65, 1–26.

Ivana Lazić Konjik

MODERN PHENOMENA IN NEOLOGY STUDIES - AN INITIATIVE FOR
STARTING A "WORD OF THE YEAR" IN THE SERBIAN LANGUAGE
WITHIN THE FRAMEWORK OF THE "NOVOREČJE"

Summary

The paper discusses the planning possibilities of the future activities of the journal "Novorečje" in the context of current trends in the field of neological lexicological studies as well as the field of modern online lexicography. This also includes recent trends – writing of scientific and popular texts on the blog and choice of the "Word of the Year". The profile of the journal "Novorečje" was presented first, and then the characteristics and the significance of the "Word of the Year". It has been held in numerous languages and countries for many years. Therefore, the need to start a similar event in the Serbian language as part of "Novorečje" activities is also underlined and initiated.

Key words: word of the year, neology, lexicography, "Novorečje", Serbian language.